

"כמעט ללא הנד עבדך..."

א. הגיגים פרובינציאליים

לפני כמה שנים ראה אור בתל-אביב כתב-עת קטן לשירה בשם "גליונות-שירה". במאמר המערכת שלו, שנכתב על-ידי מ.ו. (מאיר ויזלטיר), נאמר בין השאר: "...כל האמור לעיל, לא היה כה מרגיז, אלמלא התחולל בעידן של שיגשוג אמיתי לשירה העיברית. כי שירה מרתקת נכתבת היום בתל-אביב ובירושלים, וכחצי ה- תריסר משוררים (שלא כולו מיוצג בחוברת זו) מפיק טכסטים מן הטובים ביותר שידעה השירה העיברית מעודה, ועוד כמיספר הזה משוררים היום, במיטבם, יוצרים ששום סיפרות לא חיתה מעזה להקל בהם ראש."

"בניגוד לנעשה עתה באירופה ובאמריקה (ובדומה לנעשה בברית-המועצות) מקדימה השירה העיברית של היום, בהרבה, כל תחום אחר בסיפורת המתהווה. ניתן לומר, כימעט ללא הנד עבדך, שהשירה העיברית של היום היא הסיפורת העיברית של היום..."

אם לנסות ולפענח קטע מניפסטי זה, הרי שניתן להבין מתוכו, שברחובות תל-אביב וירושלים מסתובבים בימים אלה חצי תריסר משוררים, המפיקים שירים טובים כיהודה הלוי, אבן-גבירול, ביאליק, טשרניחובסקי ואברהם בן-יצחק. ובנוסף לאותם משוררים, המפיקים טכסטים מן הטובים ביותר שידעה השירה העיברית מעודה" חיים בקירבנו עוד כמיספר הזה של משוררים "ששום סיפרות לא חיתה מעזה להקל בהם ראש". ובאותן מילים פוסקות ונחושות-החלטה קובע מחבר המאמר, מאיר ויזלטיר, ש"ניתן לומר, כימעט ללא הנד עבדך, שהשירה העיברית של היום היא הסיפורת העיברית של היום."

למרות שאני מכבד את שירתו של מאיר ויזלטיר, דומה שהצהרה זו אודות תריסר המשוררים היא כית-תית, יומרנית ואינה במקומה. אומנם מצויים בארץ כמה משוררים מעולים כאורי צבי גרינברג, יונתן רטוש, יהודה עמיחי, נתן זך, דוד אבידן, דליה רביקוביץ ואחרים, שיתכן וההיסטוריה תאיר להם פנים, ותקבע בבוא היום שהם "מפיקים טכסטים מן הטובים ביותר שידעה השירה העיברית מעודה", אלא שלגבי חלקם של משוררים אלה, אני מסיל ספק רב ביכולת העמידה של שירתם לעומת השירה, אותה מחברים כיום בעולם. באשר לקביעת האחרת ש"השירה העיברית של היום היא הסיפורת העיברית של היום", חוששני שזאת משאל-לב ולא אמת. מצוי כיום בארץ מיספר זעום של כותבי פרוזה, שבודאי אינו נופל, באיכות כתיבתו, מאיכותה של השירה הנכתבת, כך שקביעה זו היא שרירותית למדי, ובלתי-מיאיונית.

ב. עולם קטן שירה טובה

כל אוניברסיטה אמריקאית, בסדר גודל בינוני, מח-זיקה כיום לפחות שני משוררי-חצר, שהיו מסוגלים באיכות שירתם לפרנס בתל-אביב חצר מלאה בחסידים שוטים, ולמלא בתפוקתם השירית לפחות שני כתבי-עת בפורמט גדול, ולגרוף את מכסמם המענקים האפשריים שהמועצה לתרבות ולאמנות, וקרנות אחרות, מיונות בהם משוררים וסופרים.

גם במדינות-ערב מתגוררים למעלה מחצי-תריסר משוררים, ששום סיפורת לא חיתה מעזה להקל בהם ראש" בכלל, הדימוי הזה של סיפרות, "המעזה להקל ראש" לא נראית, והוא נטול-משמעות.

מאחר ובלתי-ניתן למצות את הנעשה בשירה העו-למית, או בסיפורות מעצמותיו כנושים איכותיים, אביא כמה דוגמות שרירות של משוררים מרכז-אירופיים, כדי לסבר את עין הקורא, בהמחשות של שירה עכשווית, כפי שהיא נוצרת כיום בגרמניה:

התיפארת שבהם השתתף בכל פעולות-התגמול, הופך לאבקי-אדם. הוא מתגורר עם ניקול, פיקודה שלו לשעבר, אשר מתעללת בחולשותיו האנושיות. בסיפור זה הופך הסופר-מך הצבאי לפרט בעל מנגנון נפשי מורכב ככל האדם. והלוחם לטיהור שמו, וטוען: "הדביקו לי צרעת על הגב. אני צריך להסיר אותה."

הסופר שרצה לירוק בעצמו בגלל משה דיין

במיבחר מסות שחיבר הביבליוגרף משה אונגרפלד, מנהל בית-ביאליק, הוא מצטט את דברי חיים נחמן ביאליק על הדיבוק. מחזהו של ש. אנפסקי, אותו תירגם ביאליק לעיברית: "חזירת על כל האשפות, ליקטת משם שיכר-פולקלור, ועשית מעשה חייט שמצרך, יתור" של כל מיני בגדים. כל מיני מטליות, תופר אותן ועושה שמירת ציבעוני" • מאמר אותו פירסם רוברט וולטש (26.3), אודות הידידות שבין ההוגה היהודי-גרמני ולטר בנג'מין לבין הקבליסט גרשום שלום, עורר מחדש מתרדמתו את הוויכוח הציבורי על כוונת שירו של ביאליק, "ראיתכם שוב בקוצר ידכם". לטענת וולטש נכתב השיר נגד ההסתה אשר הושמעה בקונגרס הציוני בשנת 1931 כלפי י.ל. מאגנס וחבריו מברית-שלום. טענה אחרת בוויכוח זה מתבססת על

גינזר גראם / הקרב הימי

נושאת-מטוסים אמריקאית וקתדרלה גותית
הטביעו בעת ובעונה אחת את רעותה בלב האוקיאנוס.
עד הקץ

מאיר ויזלטיר

פרח הכמורה ניגן על העוגב. —

עכשיו אווירונים ומלאכים תלויים באוויר באין מקום לנחות.

קריסטוף מקאד / השוים (קטע)

ראיתי שום עוף-חול מתרומם מאפר גרמניה:

גם ראיתי טווס שעה שמניפת זנבו בהקה, ראיתיו פורש זנב בתהילה זורחת

באור נגדי של שמים אפורים קופאים ובוהקים

ושמעתי את תרועת העורבים וציפורי-הדור וראיתי

להקות עקעקים טובלות בלהבתו ההזהבה,

כינים מטפסות בכהות מתוך להבתו,

ונמלים מפוטמות הניזונות על עיניו.

גם בארץ קטנה כצ'כוסלובקיה נוצרת שירה שאין

להקל בה ראש, כמו שירו של מירוסלב הולוב, "ספר-

לימוד לשפה מתה":

זה נער.

זו נערה.

לנער יש כלב

לנערה חתול.

מה צבע הכלב?

צבע החתול?

הנערה והנער

משחקים בכדור.

לאן הכדור מתגלגל?

היכן קבור הנער?

היכן קבורה הנערה?

קרא
תרגם
לכל דממה ושפה.

כתוב
היכן, אתה, אתם
קבורים.

ג. חילוף מישמרות

אומרים שעל קילומטר מרובע של חול, בתל-אביב, מרוכזים יותר משוררים מאשר בכל עיר אחרת בעולם. דבר זה אינו הופך את תל-אביב לבירת שירה עולמית. בברלין, בפראג, בווארשה, באתונה, בבריסל, בלונדון, במאדריד, ובעוד ערים רבות, מצויים מאות משוררים איכותיים, החותרים בהתמדה לעבר אופקים חדשים, צורות שירה חדשות, אל תכנים חברתיים ומיבנים לשוניים שטרם נחשפו. לעומתם נראה סך-הכל העכשווי של השירה הישראלית, כמייצג אשר אינו שונה מהתמו-נה התרבותית המקיפה שלנו.

משוררים עצמאיים כאורי צבי גרינברג, יונתן רטוש ופינחס שדה הנם יהודיים לשירה עיברית, אלא שבי-השוואה לקני-המידה העולמיים של השירה, הרי ששי-רתם מקומית ונטולת ערך פודה כלשהו. המילה המשי-מעוטית האחרונה של השירה הישראלית נקבעה ברא-שית שנות החמישים, בידי המשוררים שביצעו באותה עת מהפיכה בשירה העיברית (עמיחי, זך, אבידן ורבי-קוביץ') וכל אחד מהם בדרכו השירית האופיינית, אינו נופל ממשוררי ארצות אחרות. אלא שמאז גיחת אותו דור של משוררים, לפני למעלה מ-20 שנה, הרי שלא חל שינוי משמעותי במגמת השירה העיברית, כך שהי-ז'אנר השירי נשקע אז, שולט בכיפה עד עצם היום הזה. בכתב-עת אחר, "לקראת" (3) שביטא את רוח הי-מהפיכה השירית של ראשית שנות החמישים, פורסם שיר של דוד אבידן, בכותרת: "חילוף מישמרות", והקטע הבא, חלקות משיר זה, מביע את עושר מגמור-תיה של השירה בארץ לפני עשרים וכמה שנים:

מחליקה כספין, עוד מעט, עוד מעט.
חריקת פסיעותיו
על הגשר נישרכת.
הצדעה. כבר פלוגת-פיטנים על נישמת
היום הגווע רוקקת.

בברכות העיניים טובעים סופית
רעמי התופים השוטים,

ובדרך —

מאבני האספלט התמהוות נישטפים
מיצעדי-חרוזים חצופים ויפים,
כמו נוסחה מתמטית בלתי-ניפירת.

שתיקתו היפה מחליקה לפנים.
הוא כבר פה. רק אני אחריו מגשש עוד.
הוא רומס גליונות-צוואה אלמוגים,
כרמס את ריצפת-הגשר...

ומאז אותה רמיסת הגשר, בראשית שנות החמישים, דומה שמיצעד המשוררים דורך במקום. ואם לעשות פאראפרזה משורות של נתן זך, הרי שניתן לומר כי משנה לשנה נעשית השירה יותר ריקנית, וחיה תחיה כליכך ריקנית בסוף.

בניתנים נותרה תיקווה, שיתכן ובבית-ספר תיכון כלשהו, או במאהל צבאי, זוממים כמה משוררים צעיר-רים את חילוף-המישמרות שיגאל את השירה-הישראלית מדלותה הנוכחית.

הדיעת שביאליק חיבר את שירו זה נגד אברהם שלונסקי ובני חברותו • ידידיו הישראלים ממוצא מרכז-אירופאי של הסופר ארתור קסטלר קיבלו לאחרונה מכתבים מטעם בית-ההוצאה הברטי האצ'יסון והם נתבקשו לכתוב את תמצית זיכרונותיהם מארתור קסטלר, ובעיקר מחקופות שזותו בארץ. בית-ההוצאה הטיל על סופר בריטי צעיר, ששמו טרם נמסר לפירסום, את כתיבת הביגרפיה השלמה על קסטלר. אגב, קסטלר, אשר שהה בארץ ביום הכרונת-המדינה, נושא את הדרכון הראשון שהוצא במדינת-ישראל (תעודת-מסע) • במשך שבועיים ראוי-אור שני ספרים של דליה רביקוביץ. הראשון, תהום קורא, ובו שירים חדשים מאת המשוררת, ותרוממים משירי ט.ס. אליוט, ז.ז.ב. ייטס, א.א. פו ואחרים. ספרה השני הוא בפרוזה, ובו לקט סיפורים שרביקוביץ כתבה במשך שנים, וכותרתו מונת במישפחה • בחלפת-מיכתבים בין הסופר שלמה צמח לבין עורך שדמות אברהם שפירא, שהתנהלה במשך כמה שנים, והמתפרסמת בימים אלה, כתב צמח בין השאר: "אבל אי-אפשר לי לחיות בארץ-ישראל כזאת. כשקראתי את הידיעה כי משה דיין מוכר את גיני-העבר, שהוא מוציא בעריה מתוך מעמקי האדמה הזאת, רציתי לירוק בפני עצמי. אני האחראי, אני החוטא. אתה האשם, אנחנו כולנו האשמים, מוגילב אנחנו. קטני-נפש, חסים על עצמנו. ופשוט מאוס אני בעיני עצמי..." • ריבוי תרגומי שלום שלום שפירסם לעיברית, לאחרונה, מקורו בפקיעת זכויות-היוצרים על יצירותיו • במאמר שפירסם פרופסור דן מירון מתברר כי שם-העט "שלום עליכם" נוצר בשנת 1883. כאשר "שלום רבינוביץ" חתם על פליטון בשם "די וויבארעט" (הבחירות) • הספר הפרובוקטיבי יהדות עם יהודי ומדינת ישראל, מאת פרופ' ישעיהו ליבוביץ, אולו שתי מהדורותיו הראשונות והופיעה השלישית.

בעריכת דן עומר